

Jätteiden keräily ja luvaton käsittely / varastointi jäterikoksen tyypitapauksena

LEILA SUVANTOLA, YLIOPISTOTUTKIJJA, YMPÄRISTÖOIKEUDEN DOSENTTI (UEF),
KIHLAKUNNANSYÖTTÄJÄ (VV.)

14.11.2018

Jäterikosten tunnusmerkistö (törkeä) ympäristön turmeleminen / ympäristörikkomus

- ▶ Tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta
- ▶ 1) saattaa, päästää tai jättää ympäristöön esineen, ainetta tai muuta sellaista lain tai sen nojalla annetun säännöksen taikka yleisen tai yksittäistapausta koskevan määräyksen vastaisesti taikka ilman laissa edellytettyä lupaa tai lupaehtojen vastaisesti,
- ▶ 2) käsittelee ainetta tuotetta tai esinettä vastoin ...jätelain kriminalisointeja tai sen nojalla annettua säännöstä, yksittäistapausta koskevaa määräystä tai kieltä,
- ▶ 3) laiminlyö jätelain mukaisen jätehuollon järjestämisvelvollisuutensa,
- ▶ siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista*, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle
- ▶ *HE 94/1993 osviittaa aineellisesta ympäristölainsäädännöstä, muttei yhtenevä

Jäterikosten tunnusmerkistö aineellinen lainsäädäntö

- ▶ Jätelaki 676/2011
 - ▶ Hylkäämiskielto ja hallitsemattoman käsittelyn kieltö 13 § (6 § 1 mom 6 kohta)
 - ▶ Vaarallisten jätteiden sekoittamiskielto 17 § (6 § 1 mom 8 kohta)
 - ▶ Roskaamiskielto 72 § (19 §)
 - ▶ Vastuu jätehuollon järjestämisestä 28 § (6 § 1 mom 1 kohta)
 - ▶ Jätteen luovuttaminen vain siihen oikeutetulle 29 § (15 §)
 - ▶ (31 §, 35 §, 41 §, 46 §, 49 §, 50 §, 56 §)
- ▶ Jos ei rikoslain kriminalisointi täyty, tahallinen / törkeä tuottamus = jätelain rikkominen (jätelaki 147)
 - ▶ Siirtoasiakirjavelvollisuus 121 § (vain laiminlyöntimaksuseuraamus!)

TYYPPIKÄYTTÖTAPAIN TALOUDELLISET KANNUSTIMET

1. Jätehuolto-
velvollisuuden
laiminlyönti

2. "Rakentamis-
toiminta"
jätteellä

3. "Näennäis-
käsittely-
toiminta"

4. Jätteen
luvaton /
luvanvastainen
käsittely

5. Jätteen
käyttö
sellaisenaan
vastoin
säännöksiä

6. Luovuttami-
nen muulle kuin
lailliselle
vastaan-
ottajalle

Kustannussäästö
jätteen
käsittelymaksuista

Tulon lähde käsitellyn
jätteen "jalostuksesta"

Tulon lähde jätteen
vastaanottamisesta (luovuttaja
säästää kustannuksissa)

Säästö muista
kustannuksista

TYYPPI 1: JÄTEHUOLTO- VELVOLLISUUDEN LAIMINLYÖNTI

- ▶ Toimija jättää omasta toiminnasta syntyvän jätteen toimittamatta lailliseen jätteenkäsittelyyn

Pirkanmaan käräjäoikeus 20.11.2014 (nro 14/150691, Turun HO 27.4.2015 valitus jätetty tutkimatta myöhästyneenä)

- ▶ Ympäristön turmeleminen.
- ▶ Kiinteistöllä ulkovarastointia (käytöstä poistettuja ajoneuvoja, renkaita, kanistereita, säiliöitä, purkutavaraa..) aiheuttaen epäsiisteyttä, maiseman rumentumista, viihtyisyyden vähentymistä ja lähiasutuksen häiriintymistä, pilaantumista ja roskaantumista. Vastaaja määrätty kahdella eri päätöksellä puhdistamaan alue ja hänelle määrätty ensin kiinteä ja toisessa juokseva uhkasakko, joita ei kuitenkaan oltu määrätty maksettavaksi. KHO kumonnut nämä päätökset menettelyvirheiden vuoksi. Asianomistajat vaatineet velvoittamista palauttamaan maisema ennalleen ja poistamaan kiinteistölle kuljetettu roskaava ja saastuttava materiaali. Arvioitu ne bis in idem-väite, joka hylätty. Rikoshyötyvaatimus
- ▶ Luettiin syyksi, 3 kuukautta ehdollista vankeutta. Velvoitettiin poistamaan kiinteistöltä syytteessä yksilöidyt jätteet. Käräjäoikeus katsoi, että vaatimus on syytteessä yksilöidyn omaisuuden osalta niin yksilöity, että on täytäntöön pantavissa.

Pirkanmaan KO 3.3.2015 (dnro R 15/171, nro 15/109607, lainvoimainen)

- ▶ Ympäristön turmeleminen.
- ▶ Omalla ja kahdella muulla kiinteistöllä käytöstä poistettuja ajoneuvoja, koneita, laitteita, öljyjä ja kemikaaleja sisältäneitä astioita aiheuttaen epäsiisteyttä, maiseman rumentumista ja viihtyisyyden vähentymistä ja maaperään on valunut aineita, jotka ovat pilanneet maaperää.
- ▶ Luettiin syyksi, 70 psa (sis näpistys ja kotirauhan rikkominen). Velvoitettiin tyhjentämään muilta kiinteistöiltä kaiken omistamansa ja selvittämään luvattomasti käyttämänsä kiinteistön ympäristövahingon ja ennallistamaan sen.

Päijät-Hämeen KO 5.5.2017 (R16/2001, 17/118510, lainvoimainen)

- ▶ Ympäristön turmeleminen. A säilyttänyt maali- ja liuotinjätettä metallisissa maaliämpäreissä asfaltoidulla pihalla ilman suojarakenteita. Osa huonokuntoisia ja ainakin yksi vuotanut. Maali- ja liuotinjätettä yhteensä 2509 kg eli 3000 litraa, polttanut vanhoja ikkunankarmeja ja ikkunanpuitteita avotuella pihamaalla, 2 x kuukaudessa vuodesta 2003 lukien noin 3 kuutiota kerrallaan eli yhteensä 900 kuutiota, seassa maali- ja liuotinjätettä ja liima- ja tiivistetuubeja. Rikoshyötyvaatimus
- ▶ Syyksi, 80 psa

TYYPPI 2: "RAKENTAMISTOIMINTA" JÄTTEELLÄ

- ▶ Toimija "rakentaa" muusta toiminnasta (tyypillisesti purkuyritys) syntyvällä jätteellä "varastokenttää" tms. ilman, että noudattaa maarakentamisen sääntelyä ja ilmoitusmenettelyä tosiasiallisena tavoitteena välttää jätteenkäsittelykustannukset ja kuljetuskustannukset

Pohjois-Karjalan KO 19.5.2014 (lainvoimainen)

- ▶ Ympäristön turmeleminen. Kommandiittiyhtiön vastuunalaiset yhtiömiehet liiketoiminnassa jäte- ja ympäristönsuojelulain vastaisesti sallineet tuoda kiinteistölle jätettä (purkubetonia, asfalttia, öljysoraa) ja jättäneet sitä ympäristöön pulveroimalla ja levittämällä ne kiinteistölle yhteensä 5650 kuutiota eli 8475 tonnia sekä käsitelleet polttamalla jätettä hallitsemattomasti aiheuttaen kiinteistöllä kohonneet öljyhiilivety-, kromi-, kupari-, nikkeli- ja sinkkipitoisuudet. Rikoshyötyvaatimus

TYYPPI 3: "NÄENNÄISKÄSITTELYTOIMINTA"

- ▶ Toimija ottaa maksua vastaan jätettä luvanvaraisena toimijana käsitelläkseen sitä siten, että jäte muuttuu ainakin osin jälleen raaka-aineeksi tai jopa tuotteeksi (lasi, ongelmajäte, kompostiliete tms), mutta tosiasiasa ei tee toimintaa, vaan yhtiö muutaman vuoden jälkeen "poistuu näyttämöltä" konkurssin kautta

Päijät-Hämeen KO 15.5.2017 (R15/1993, nro 17/119613, lainvoimainen)

- ▶ Törkeä ympäristön turmeleminen. Kierrätys Ltd toimitusjohtajana sekä hallituksen jäsenenä jättänyt ympäristöön jäteraaka-aineita sekä toiminnassa syntyneitä jätteitä yhteensä 1550,1 tonnia vastoin lupaehtoja. 900 konttia sisällä, loput peltihallissa ja kiinteistön pihalla, typpihappo- ja rikkihappokonteista useita huonokuntoisia ja osa paineellisia kontteja orgaanisten jätteiden seassa aiheuttaen tulipalovaaran. Sisätiloissa ei ollut allastusta, kemikaalivuodot suoraan maaperään rakennuksen kellaritiloihin noussen veden mukana. Jätteiden käsittely-, kuljetus- ja varastointikustannukset vähintään 2 miljoonaa euroa.
- ▶ Luettu syyksi 1 v 10 kk (sis törkeä varkaus), ohessa ykp 90 tuntia, liiketoimintakielto

TYYPPI 4: JÄTTEEN LUVATON / LUVANVASTAINEN KÄSITTELY

- ▶ Toimija purkaa autoja / sähkölaitteita / tms ilman ympäristölupaa (huomioimatta ympäristönsuojelun edellyttämät suojaustoimet yms.)
- ▶ Toimija ylittää jätteen hyödyntämiselle ympäristöluvassa asetetut rajat

Kymenlaakson KO 15.12.2015 (dnro R 15/438, nro 15/152026, lainvoimainen)

- ▶ Törkeä ympäristön turmeleminen.
- ▶ 10 vuoden ajan tuonut kiinteistölle ammattitoiminnassa jätettä yhteensä 300 tonnia mm. kreosoottipylväitä, kylmälaitteita, rakennuksen purkujätteitä. Käsitellyt hallitsemattomasti mm. polttamalla erottaakseen metallin. Säilyttänyt paljaalla maaperällä astioissa mm. jäähdytysnestettä, kaasu- ja polttoöljyä yms. mistä aiheutunut maaperän pilaantumista. Ei hakenut toimintaan sen edellyttämää ympäristölupaa, vaikka tietoinen sen tarpeesta.
- ▶ Rikoshyötyvaatimus
- ▶ Luettiin syyksi, 11 kk vankeutta, liiketoimintakielto (sis. törkeä kirjanpitorikos).

Helsingin HO 11.4.2017 (dnro R 15/21177)

- ▶ Ympäristörikkomus / syyksi ympäristönsuojelulain rikkominen
- ▶ Ylitetty ympäristöluvan mukainen jäteasfaltin käyttömäärä asfaltissa.
Asfalttiaseman asfalttilaatujen valmistuksessa sai käyttää jäteasfalttimursketta noin 20.000 tonnia vuodessa, käytetty asfaltin valmistuksessa vuonna 2011 jäteasfalttia 214.813,7 tonnia ja vuonna 2012 160.812,6 tonnia eli yhteensä 335.626,3 tonnia sallittua enemmän
- ▶ Rikoshyötyvaatimus

Helsingin HO 23.2.2018 (dnro R 16/2449)

- ▶ Ympäristön turmeleminen
- ▶ Ylitetty ympäristöluvan mukainen betonijätteen varastointimäärä. Lupa varastoida enintään 30.000 tonnia murskattua tai murskaamatonta betonia vuodessa. Yhtiölle on 13.1.2015 myönnetty uusi ympäristölupa, jonka mukaisesti se saa kerrallaan varastoida betonia 80.000 tonnia vuodessa. Varastoinut enimmillään yli 120000 tonnia. Omiaan aiheuttamaan "vähintäänkin" roskaamisen lisääntymistä, mahdollisesti pölyyntymistä
- ▶ Rikoshyötyvaatimus

TYYPPI 5: JÄTTEEN KÄYTTÖ RAAKA- AINEEN TMS. KORVIKKEENA

- ▶ Toimija käyttää käymälälietettä lannoitteena / betonijätettä maanrakennustarkoitukseen yms.

TYYPPI 6: JÄTTEEN LUOVUTTAMINEN MUULLE KUIN LAILLISELLE KÄSITTELIJÄLLE

- ▶ Tärkeä huomata myös jätteen luovuttajan osallisuus tapauksissa, joissa toisen toimijan jätettä jätteenhaltijalla: oikeus luovuttaa vain lailliselle kuljettajalle / käsittelijälle
- ▶ Syytä selvittää ja vaatia rangaistusta!
- ▶ Tyypillisesti puuttuu syytettyjen penkiltä, mutta ei aina

Hyvinkään KO 30.05.2017 (R 16/1195, nro 17/120954, lainvoimainen)

- ▶ Ympäristön turmeleminen. N harjoittanut ammattikäyttöön tarkoitettujen pesulakoneiden, maahantuontia, kauppaa, huoltoa ja korjaustoimintaa yhtiö Oy:n nimissä kiinteistöllä. Pesulayhtiö Oy harjoitti pesulatoimintaa (työvaatteiden vesi- ja kemiallista pesua, mattojen ja loimien pesua sekä autojen sisä- ja ulkopesua). P ottanut vastaan pesulayhtiö Oy:n kaluston käytöstä ja huolloista syntyneitä edellä kuvattuja jätteitä ja säilyttänyt niitä kiinteistöllä: kolme 200 litran tynnyriä, joissa oli kemiallisessa pesussa syntynyttä tislusjätettä ja kemiallisessa pesussa syntynyttä kontaktivettä (perkloorietyleenijäte, vaarallinen jäte). Jäteöljytynnyrin päällä oli avonaisessa muoviastiasa jäteöljyä. Tynnyrit puisten kuormalavojen päällä lattialla ilman asianmukaisia suoja-altaita. Tynnyreiden vieressä lattialla oli muovilaatikko öljynsuodattimia ja öljyä sisältänyt avonainen muovilaatikko. Jäteöljyä valunut asfaltille. Kiinteistön piha-alueella oli lisäksi erilaista kiinteää jätettä kuten vanhoja pesukoneita ja niiden osia, puujätettä, metalliromua, vanhoja auton renkaimia, huonekaluja, toimistokalusteita ja silitystarvikkeita ilman suojakatosta. Jätteiden varastointi kiinteistön alueella on ollut pitkäaikaista. Kiinteistöllä säilytettävänä kaikkiaan 1 100 kg jäteöljyä ja 2364 kg perkloorietyleenijätettä. N ei jätehuoltorekisterissä.
- ▶ Pesulayhtiö Oy:n toiminnanharjoittaja VN luovuttanut liiketoiminnassa syntyneitä edellä kuvattuja ongelma- ja muita jätteitä N:lle, vaikka tältä puuttui jätteen vastaanottamiseksi jätelain 29 §:ssä säädetyt edellytykset.
- ▶ Syyksi 40 psa ja 25 psa

TYYPITAPAUKSET "LOMITTUVAT" = LUOVIA TAPOJA VÄLTÄÄ JÄTEKUSTANNUKSIA SAMAN AIKAAN KUN YHTEISKUNNAN PITÄISI SIIRTYÄ KIERTOTALOUTEEN

5. Jätteen
käyttö
sellaisenaan
vastoin
säännöksiä

2. "Rakentamis-
toiminta"
jätteellä

1. Jätehuolto-
velvollisuuden
laiminlyönti

4. Jätteen
luvaton /
luvanvastainen
käsittely

3. "Näennäis-
käsittely-
toiminta"

Periaatteessa
uusiokäyttö /
end of waste /
materiaalin
kierto
tavoiteltavaa,
mutta aidosti ja
turvallisesti = ei
aina halvinta